

УДК 792. 077 (477)

Цитування:

Ян І. М. Роль національної театральної критичної думки в процесі конституювання українського музично-драматичного театру кінця XIX – початку XX століття. *Мистецтвознавчі записки* : зб. наук. пр. 2022. Вип. 41. С. 159–164.

Yan I. (2022). The role of national theatrical-critical thought in the process of the constitutioning the Ukrainian music and drama theatre in the late XIX – beginning of the XX centuries. *Mystetstvoznavchi zapysky*: zb. nauk. pr., 41, 159–164 [in Ukrainian].

Ян Ірина Миколаївна,
доктор мистецтвознавства,
доцент кафедри режисури
та акторської майстерності
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтва
<https://orcid.org/0000-0003-0416-6625>
iniko2004@gmail.com

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТЕАТРАЛЬНО-КРИТИЧНОЇ ДУМКИ В ПРОЦЕСІ КОНСТИТУЮВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНО-ДРАМАТИЧНОГО ТЕАТРУ КІНЦЯ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

Мета роботи. У статті розкрито роль театральної критичної думки в процесі конституювання українського музично-драматичного театру в полікультурному часопросторі Російської та Австро-Угорської імперій наприкінці XIX – початку XX століття. **Методологія** дослідження полягає в застосуванні історико-культурного, аналітичного, системного та мистецтвознавчого методів, які надають можливість проаналізувати ідейно-естетичний зміст театральної критичної діяльності, дослідити жанрову специфіку її становлення в контексті націотворення. **Наукова новизна** роботи полягає в розкритті соціально-комунікативної, художньо-естетичної, просвітницької ролі національної театральної критичної думки в процесі конституювання національних та художньо-естетичних ознак українського музично-драматичного театру в соціосфері тогочасного суспільства. **Висновки.** Отже, театральна критична діяльність видатних театральних митців, провідних театральних критиків була спрямована на творення єдиного національного театального простору, популяризацію культурно-історичної спадщини українства. Національна театральна критична думка, виконуючи соціально-комунікативну, художньо-естетичну й просвітницьку роль, формувала світоглядно-духовні пріоритети української громади, пропагувала етнокультурну автентичність, культурно-історичні традиції та справила надзвичайний вплив на процес конституювання національних і художньо-естетичних ознак українського музично-драматичного театру в соціосфері того часу.

Ключові слова: український музично-драматичний театр, націотворення, соціосфера, традиції, театральна критична думка, репертуар.

Yan Iryna, Doctor of Study of Art, Associate Professor of the Department of Directing and Acting at the National Academy of Management of Culture and Arts

The role of national theatrical-critical thought in the process of the constitutioning the Ukrainian music and drama theatre in the late XIX – beginning of the XX centuries

The article reveals the role of theatrical-critical thought in the process of constituting the Ukrainian music and drama theatre in the multicultural time space of the Russian and Austro-Hungarian empires in the late XIX – beginning of the XX centuries. **The research methodology** consists in the application of historical-cultural, analytical, systematic, art-scientific methods, which provide an opportunity to analyze the ideological and aesthetic content of theatrical-critical activity, to explore the genre specifics of its formation in the context of nation-building. **The scientific novelty** of the work is to reveal the social-communicative, artistic-aesthetic, educational role of national theatrical-critical thought in the process of constituting national and artistic-aesthetic features of Ukrainian music and drama theatre in the sociosphere of the time. **Conclusions.** The theatrical-critical activity of outstanding theatrical artists, leading theatrical critics was aimed at creating a single national theatrical space, popularization of the cultural and historical heritage of Ukraine. National theatrical-critical thought performing socio-communicative, artistic and aesthetic, educational role formed the ideological and spiritual priorities of the Ukrainian community, promoted ethnocultural authenticity, cultural and historical traditions and had an influence on the process of constituting national and artistic features of Ukrainian music and drama theatre in the sociosphere of the time.

Keywords: Ukrainian music and drama theatre, nation-building, sociosphere, traditions, theatrical-critical thought, repertoire.

Актуальність теми дослідження. У процесі національної самоідентифікації актуалізуються питання вивчення та збереження національної театральної спадщини в її ретроспективному розмаїтті. Дослідження специфіки становлення національної театральної критичної думки як важливої складової національно-культурного відродження українства є однією з важливих передумов осмислення та аналізу здобутків культурно-мистецької еліти попередніх поколінь.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблематику дослідження суспільно-культурних тенденцій та шляхів розвитку українського театального мистецтва розкрито в працях Д. Антоновича [2], Н. Андріанової [1], І. Мар'яненко [12], С. Чорнія [21] та ін. Питанням вивчення окремих культурологічних та мистецтвознавчих аспектів розвитку театральної критики присвячені праці О. Красильникової [8], А. Лемещенко [11], О. Хобти [20] та ін. Водночас, попри значимість доробку вчених, розкриття специфіки становлення культурно-історичних особливостей національної театральної критичної думки ще потребує мистецтвознавчого аналізу. Цим і зумовлений вибір теми статті, метою якої є дослідження соціально-комунікативної, художньо-естетичної, просвітницької ролі національної театральної критичної думки в процесі конституювання національних та художньо-естетичних ознак українського музично-драматичного театру в полікультурному просторі Російської та Австро-Угорської імперій наприкінці XIX – початку XX століття.

Виклад основного тексту. Наприкінці XIX – на початку XX століття з процесом конституювання та розвитку українського музично-драматичного театру в полікультурному соціопросторі питання становлення національної театральної критичної думки, що була своєрідним маркером руху мистецької діяльності української спільноти, вираженням її запитів та разом з тим узагальнювала культурно-мистецькі події, котрі поставали на часі, стало вельми актуальним.

Слід зазначити, що міцну основу для розвитку національної театральної критичної думки заклав театральний доробок видатних українських митців: Т. Шевченка, Г. Квітки-Основ'яненка, Є. Гребінки, І. Франка, М. Вороного, Г. Хоткевича й ін. У своїх публікаціях українські митці проголошували громадянську світоглядно-патріотичну позицію, пропагували національну культуру, традиції, менталітет українців, розкривали етнокультурну

інформацію, закладену в драматургічних текстах, прагнули до збереження історико-культурної спадщини українства.

В аналізованій період процес конституювання українського музично-драматичного театру в соціосфері суспільства, діяльність професійних українських музично-драматичних колективів, поява різножанрової палітри драматургічних п'єс потребували оперативного висвітлення, театральної критичної відгуку та фахового аналізу.

Широкий спектр періодичних фахових видань, що функціонували в цей час на теренах Російської та Австро-Угорської імперій, свідчить про значний попит, увагу та зацікавленість широкого кола поліетнічної громадської аудиторії українським театральним мистецтвом. У цей час театральна періодика функціонує в Києві, Єлисаветграді, Одесі, Катеринославі та інших містах України. До наддніпрянських театральних періодичних видань належать: «Киевская рампа», «Киевский театрал», «Киевский театральний кур'єр», «Сцена и жизнь», «Зритель», «Сцена и музыка», «Театральное бюро», «Мельпомена», «Артистичний вісник», «Одесская рампа», «Вестник театра», «Театральний день», «Антракт», «Сцена», «Одесское обозрение театров» та ін.

Широку панораму публікацій музично-театральної проблематики містили й галицькі періодичні видання: газети: «Діло», «Слово», «Gazeta Lwowska», «Gazeta Narodowa», «Kurier Lwowski», «Dziennik Polski», «Słowo Polskie»; часописи – «Нива», «Зоря» (двотижневик), «Мета», «ЛНВ», «Wiadomosci Artystyczne» (двотижневик), «Lwów teatralny», «Gazecie Lwowskiej», «Teatr miejski we Lwowie», «Teatr», «Przeglądzie Muzycznym, Teatralnym i Artystycznym» та ін. Музично-театральні рецензії були надруковані в тематичних рубриках «Театр», «Нотатки літературні й артистичні», «Театр, спів, музика», «З музики», «Новинки», «Kronika», «Teatr, Literatura i Sztuka», «Wiadomości osobiste».

Наприкінці XIX – на початку XX століття театральна проблематика мала свої певні суспільно-політичні особливості функціонування. Як зазначає О. Хобта, характерною її відмінністю було те, що вона не підлягала тотальній імперській цензурі, оскільки спектакль був культурно-мистецькою подією, актуальною для висвітлення на шпальтах періодики та надзвичайно популярною серед широких верств поліетнічного населення.

Однак тривалість функціонування наддніпрянських періодичних видань залежала безпосередньо від їх фінансового забезпечення. У цей час суспільно-політична ситуація в Російській імперії була складною: через постійні військові операції відбувалось знецінювання коштів, зі значними перебоями постачали папір та інші друкарські матеріали, що були необхідні для випуску періодичних видань. І взагалі організація та діяльність періодичного органу були достатньо нелегкою справою. Відтак для відкриття газети, не говорячи про часопис, мав бути капітал понад 600 тис. крб [20, 175].

Надійним джерелом поповнення та утримання фінансового становища вітчизняних театральних видань була реклама. Зазвичай до складу видання входила рекламно-інформативна частина, що містила оголошення, анонси, інформаційні повідомлення, а також аналітична складова – рецензії-відгуки. Разом з тим, кількість рекламних повідомлень на один номер театального періодичного видання, у зв'язку із зазначеними обставинами, була майже однаковою; відмінною була лише загальна кількість сторінок, що й впливало на формування пропорційності періодичного видання [20, 177].

Зокрема, на шпальтах вітчизняної періодики провідне місце посіло рецензування вистави, що містило опис та враження рецензента від театальної вистави та в якому аналізовану сценічну подію розглядали безпосередньо у світлі певних теоретичних проблем. Однак не лише рецензія, але й анонс театального сезону, просте інформаційне повідомлення в цей час національного самоутвердження набувають ваги ідеологічного продукту, що використовували з метою утвердження національних політичних ідеалів, формував громадську думку та скеровував її в необхідний націєтворчий контекст.

На початку ХХ століття плідна театральна-критична діяльність провідних вітчизняних критиків: П. Борзаковського, А. Брукмана, А. Вахнянина, В. Голоти, П. Герцо-Виноградського, І. Златогорова, А. Дорошенка, П. Коваленка, К. Ковальського, І. Курцевича, М. Комарова, К. Лазурської, К. Лірника, Ф. Міщенко, П. Маркушевського, А. Незвідського, Ю. Роменського, П. Пильського, П. Семенюти, І. Сільченка, М. Слабченка, Н. Стечкіна, П. Сокальського, М. Фрейденберга, Л. Тригоріна, Г. Цепніка та ін. свідчить про розгортання процесу активного творення фахової

театральної періодики.

Саме в цей час відбувається поступова кристалізація та оформлення критики як окремої галузі професійної театральної діяльності, здійснюється поступовий перехід від літературознавчого аналізу, рецензування до театрознавчого критичного аналізу, засвоєння театрознавчого понятійно-категоріального апарату театральна-критичних праць.

Жанрова палітра театральна-критичних публікацій у тогочасних періодичних виданнях свідчить про їх своєрідну поліфонічність: театральна рецензія (на прем'єру, бенефіс, виставу поточного репертуару), критичні статті-підсумки сезону та гастролей, оглядово-аналітичні статті, театральний фейлетон, творчий портрет та портрети-присвячення.

У своїх публікаціях театральні критики привертати увагу громадськості до проблематичних питань національної театральної сфери, а саме: забезпечення відповідних фахових умов для здійснення театральної діяльності, виховання висококваліфікованих кадрів для театральної сцени, стратегічне визначення шляхів поповнення та оновлення театального репертуару й художньо-естетичне виховання глядача.

Яскравим прикладом є театральна-критична діяльність А. Вахнянина. У своїх критично-аналітичних працях він привернув громадську увагу до питання збереження українського театру при товаристві «Руська Бесіда», яке у зв'язку зі смертю довголітнього керманіча театру І. Гринецького, почало поступово занепадати. З метою пошуку подальших шляхів виходу із цієї складної ситуації було проведено засідання, про перебіг якого громаду інформувала стаття А. Вахнянина «Реформа львівського руського народного театру», надрукована на шпальтах галицького журналу «Зоря».

Від початку надавши огляд історії театру з часів його заснування, А. Вахнянин оприлюднив питання, котрі були запропоновані до обговорення на театральному зібранні, зокрема: «І. Справозданє з дотеперішнього розвою нашого театру. ІІ. Справозданє з репертуару театру в напрямках: а) котрі твори драматичні належало б усунути з репертуару; б) якими новими творами єго треба доповнити. ІІІ. Справа відданання дирекції театру на три роки (1893–1896)» [3]. Наприкінці статті, А. Вахнянин відзначав, що в результаті спільного обговорення було ухвалено рішення вести театр власними силами, заснувати

артистичний комітет, який би дбав про розвиток театру та його процвітання [3].

З-посеред особливостей розвитку театральнo-критичної думки варто відзначити певну зміну балансу проблематики від описового, рецензійного до театральнo-критичного, аналітичного, художньо-публіцистичного сегментів. Також у періодиці в цей час суто театрознавчий аспект аналізу музично-драматичних вистав поступово поєднався із музикознавчим (сценарій, режисура, акторська гра, музика, особливості сценічного втілення твору, декораційне оформлення спектаклю, виконавський рівень хору й оркестру).

На початку ХХ століття до творення національного театральнo-критичного процесу долучилися провідні українські громадські та культурні діячі: Б. Антоновський, Е. Багрицький, П. Воронін, В. Дорошевич, О. Журлива, А. Єремко, Е. Зогуля, В. Інбер, М. Ковалевський, В. Катаєв, К. Левін, Д. Маркович, Ф. Матушевський, Л. Митницький, А. Ніковський, М. Новицький, П. Пильський, Н. Романович, Ф. Сегаль та ін. Проблематика театральнo-критичних праць українських діячів була зосереджена навколо шляхів розвитку національного театральнo-мистецтва, окреслення його етноконсолідуючої ролі в утвердженні самосвідомості та національнo-культурної мобілізації.

Щодо глядача національна театральнo-критична думка виконувала соціально-комунікативну, художньо-естетичну та просвітницьку роль. На шпальтах часописів були аносовані театральні події, висвітлювали творчу діяльність провідних режисерів, акторів, диригентів, композиторів, сценографів і художників, друкували творчі портрети театральних труп, ознайомлюючи широке коло поліетнічної аудиторії з новими іменами та прем'єрами.

Зокрема, анонси майбутніх театральних заходів, що друкували на шпальтах тогочасної періодици, інформували стосовно проведення театральнo-сезону, репертуару музично-драматичних труп, їх акторського складу та сприяли тому, що глядачі задалегідь мали можливість визначитися з вибором п'єси.

Абсолютно типовим для того часу були й інформаційні повідомлення такого змісту: «У Харкові, в саду “Тіволі”, завершує літній сезон трупа Марка Кропивницького і прямує до Єлисаветграда, із Севастополя розпочинає зимовий сезон трупа Миколи Садовського, за участю пані Марії Заньковецької та прямує до

Сімферополя, Одеси та інших міст півдня, де продовжить свій театральний сезон. Панас Саксаганський зі своєю трупою по завершенню літнього сезону в Єлисаветграді, розпочинає зимовий сезон у Кишиніві» [7, 18].

Детальну інформацію стосовно театральних постановок містили афіші. На їх шпальтах зазначали прізвища драматургів, композиторів, художників, сценографів, надавали відомості про диригентів, балетмейстерів, співаків та артистів балету. Нерідко афіші містили й детальний опис самого спектаклю, постановчих ефектів, музичного та декораційного оформлення запропонованої до показу вистави. Окрім цього, в афішах визначали порядок придбання квитків, їх вартість, надавали інформацію щодо підписки на театральні абонементи, аносували нові книги, нотні видання, пропонували прокат маскарадних костюмів та навіть друкували правила поведінки під час проведення театральних вистав.

У зазначений час чільне місце на сторінках періодици посіли оглядові публікації, рецензії на спектаклі, бенефіси, присвячені багатогранному таланту видатних майстрів української сцени, а також звіти театральних колективів про творчу та благодійницьку діяльність.

Про багатогранний талант української трупи Марка Кропивницького на шпальтах часопису «Театр і музика» в оглядовій публікації критика О. Лепти зазначено: «Чудовий ансамбль становить трупа Марка Кропивницького, як відомо, відмітна гідність артистів, які не тільки досконало грають свої ролі, але і зуміли досягти дружної зіграності, що рідко зустрічається в російських драматичних трупах. І цей ансамбль надає життєвості на все, що ставиться, будь це драма або комедія, і надає особливий інтерес. Музична частина поставлена в цій трупі бездоганно, і всі номери співу, як і хори, викликають гучне схвалення публіки» [7, 35].

Театральний критик П. Коваленко, відзначаючи музичний талант Марка Кропивницького писав: «Баритон з великим регістром, з безперечно рідкою тонкістю і розвинутим слухом... А беручи до уваги його чудове виконання всіх музичних п'єс, виконання в суто народному дусі, як і ті обставини, що М. Кропивницький володіє інструментом (бандурою) при виконанні пісень, його можна назвати неперевершеним співаком» [13, 23].

Про прекрасну акторську гру музично-драматичної трупи М. Старицького на

шпальтах тогочасної періодики зазначали: «Життєва правда – ось що ми бачимо в грі артистів трупи М. Старицького. У п'єсах “Наталка Полтавка”, “За двома зайцями”, своєю грою вони надають життя, доповнюють і висвітлюють нариси осіб і створюють цілісні типи, вихоплені прямо з життя. Життя, життя і життя! – ось, що ви бачите на сцені... Чудово, як вірно, як добре виконуються всі, без винятку, ролі в трупі М. Старицького» [14, 38].

Театральний критик М. Фрейденберг, аналізуючи постановки театральної трупи П. Саксаганського, зазначає, що її спектаклі проходять при повних аншлагах: що не бенефіс – то великий успіх, котрий супроводжується гучними, нескінченними оплесками. Бенефіс артистів трупи, за свідченням критика, це завжди справжнє довгоочікуване свято, квитки розкуповують ще задовго до його початку. Актори відповідальні перед публікою та грають свої ролі бездоганно, ансамбль у трупи чудовий, кожна сцена, як головних дійових осіб, так і другорядних, поставлена прекрасно [7, 244].

Про неперевершеність акторської гри видатної Марії Заньковецької критик П. Семенюта зазначає: «Пані Заньковецька, слава про її обдарування пройшла по всій імперії. Це надзвичайно талановита акторка... Усюди, де не з'являлася пані Заньковецька, за нею визнавався величезний талант, різноманітність якого призводила в подив як присяжних критиків, так і публіку. Талант пані Заньковецької викликав цілу літературу. Я не знаю, говорив мені один відомий критик, чому більше дивуватися в грі пані Заньковецької – чи її драматичному даруванню або комічному» [7, 65].

Разом з тим, на шпальтах тогочасної періодики друкували звіти українських музично-драматичних колективів, які інформували громадськість про свою творчу та благодійницьку діяльність. Також на сторінках газет («Одесский вестник», «Голос Юга» та ін.) для широкого кола читацької аудиторії наводили прізвища меценатів, котрим висловлювали подяку за внесок коштів на користь притулків, малозабезпечених, збіднілих, багатодітних родин, бібліотек, учнів училищ та ін. У розгорнутому вигляді друкували відомості як про прибуток, так й отримані витрати від благодійницьких надходжень.

На початку ХХ століття конституювання національного музично-драматичного театру в тогочасному поліетнічному соціопросторі сприяло появі театрально-критичних праць видатних

українських митців. У цей час вийшли праці корифеїв української сцени – М. Кропивницького «За тридцять п'ять літ» [10], М. Садовського «Мої театральні згадки» [17].

У цей час з'явилася низка театрознавчих праць, присвячених висвітленню драматургічної та сценічної діяльності видатних майстрів української сцени: О. Веселовського «Ювілей українського театру» [4], А. Вечерницького «Українська трупа М. К. Садовського. “Осінь” – драматичний етюд Олеся» [5], М. Вороного «Марко Лукич Кропивницький» [6], Л. Старицької-Черняхівської «Двадцять п'ять років українського театру (спогади та думки)» [18], «25 років сценічної діяльності М. Заньковецької» [19], О. Пчілки «М. Кропивницький як артист і актор» [15], М. Ярченко «Сучасний український театр» [23] та ін., які з позицій загальноєвропейського культурного масштабу високо оцінювали діяльність корифеїв української сцени.

Висновки. Отже, театрально-критична діяльність видатних театральних митців, провідних театральних критиків була спрямована на творення єдиного національного театрального простору, популяризацію культурно-історичної спадщини українства. Національна театрально-критична думка, виконуючи соціально-комунікативну, художньо-естетичну, просвітницьку роль формувала світоглядно-духовні пріоритети української громади, пропагувала етнокультурну автентичність, культурно-історичні традиції та справила надзвичайний вплив на процес конституювання національних і художньо-естетичних ознак українського музично-драматичного театру в соціосфері того часу.

Література

1. Андрианова Н. М. Шляхи розвитку українського театру. Київ : Знання, 1960. 40 с.
2. Антонович Д. Триста років українського театру, 1619–1919. Прага : Укр. громад. видавничий фонд, 1925. 272 с.
3. Вахнянин А. Реформа львівського руського народного театру. *Зоря*. 1892. Ч. 24.
4. Веселовський О. Ювілей українського театру. *Діло*. 1914. №74.
5. Вечерницький А. Українська трупа М. К. Садовського. «Осінь» – драматичний етюд Олеся. *Рада*. 1913. 26 трав.
6. Вороний М. Марко Лукич Кропивницький. *Зоря*. 1897. Ч. 1. С. 14.
7. Корифеї українського театру в одеській пресі : бібліогр. покажч. / упоряд. О. Нуньес ; наук. ред. Р. Пилипчук ; Одес. держ. наук. б-ка ім. М. Горького. Одеса, 2011. 284 с.

8. Красильникова О. Деякі аспекти дослідження історії українського театрознавства і театральної критики (від витоків – до рубежу XIX–XX століть). *Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії*. 2009. №9. С. 264–268.

9. Красильникова О. Історія українського театру. Київ : Либідь, 1999. 209 с.

10. Кропивницький М. За тридцять п'ять літ. *Нова громада*. 1906. №9. С. 47–64.

11. Лемешенко А. Театральні критики початку XX ст. про постановку п'єс польських драматургів в Київському театрі Миколи Садовського. *Слово і час*. 2004. №1. С. 82–90.

12. Мар'яненко І. О. Минуле українського театру. Зустрічі, творча праця. Київ, 1953. 184 с.

13. М. Л. Кропивницький в Одесі : бібліогр. покажч. / уряд. О. Нуньес ; наук. ред. Р. Пилипчук; Одес. держ. наук. б-ка ім. М. Горького. Одеса, 2006. 216 с.

14. М. П. Старицький в Одесі : бібліогр. покажч. / ОННБ ім. М. Горького; уряд. О. Г. Нуньес ; ред. І. С. Шелестович; рецензент Н. П. Малютіна. Одеса, 2010. 125 с.

15. Пчілка О. Марко Кропивницький як артист і автор. *Літературно-науковий вісник*. 1910. Т. 60, кн. 81. С. 241–253.

16. Український драматичний театр. У 2 т. Т. 1. Дожовтневий період: нариси історії / відп. ред. М. Т. Рильський. Київ : Вид-во АН УРСР, 1967. 518 с.

17. Садовський М. К. Мої театральні згадки: 1881–1917. Харків; Київ : Держ. вид-во України, 1930. 120 с.

18. Старицька-Черняхівська Л. М. Двадцять п'ять років українського театру (спогади та думки). *Україна*. 1907. Т. 3.

19. Старицька-Черняхівська Л. М. 25 років сценічної діяльності М. Заньковецької. *Руслан*. 1908. 29 січ. С. 1–2.

20. Хобта О. І. Типологічне «обличчя» театральної періодики Одеси кінця XIX – початку XX століття. *Вісник Одеського національного університету. Бібліотекознавство. Бібліографознавство. Книгознавство*. 2009. Т. 14. Вип. 19. С. 172–179.

21. Чорній С. Український театр і драматургія. Мюнхен; Нью-Йорк, 1980. 248 с.

22. Шурапов В. Марко Кропивницький та його спадкоємці : історичний нарис. Кіровоград : КОД, 2010. 392 с.

23. Ярченко М. Сучасний український театр. *Зоря*. Львів, 1892. №13. С. 223–243.

References

1. Andrianova, N. (1960). Ways of Ukrainian theatre development. Kyiv: Knowledge [in Ukrainian].
2. Antonovych, D. (1925). Three hundred years of Ukrainian theatre, 1619–1919. Prague [in Ukrainian].
3. Vakhnyanin, A. (1892). Reform of the Lviv Russian folk theatre. Lviv: Zorya, 24 [in Ukrainian].
4. Veselovsky, O. (1914). Anniversary of the

Ukrainian theatre. Lviv: Deal, 74 [in Ukrainian]

5. Vechernytsky, A. (1913). Ukrainian troupe M. Sadovsky. «Autumn» a dramatic sketch by Oles. Kyiv: Rada [in Ukrainian].

6. Voronyi, M. (1897). Marko Lukych Kropyvnytskyi. Lviv: Zorya, 1 [in Ukrainian].

7. Coryphaeus of the Ukrainian theatre in the Odesa press: bibliographer. (2011). Odesa: A. M. Gorky State Scientific Library [in Ukrainian].

8. Krasylnykova, O. (2009). Some aspects of the study of the history of Ukrainian theatre studies and theater criticism (from the origins to the turn of the XIX–XX centuries). Kyiv: Ukrainian art history: materials, research, reviews, 9 [in Ukrainian].

9. Krasylnykova, O. (1999). History of Ukrainian theatre of the XX century. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

10. Kropyvnytsky, M. (1906). In 35 years. Kyiv: New community, 9 [in Ukrainian].

11. Lemeshchenko, A. (2004). Theatrical critics of the early XX century on the staging of plays by Polish playwrights at the Mykola Sadovsky Kyiv theatre. Kyiv: Word and time, 1 [in Ukrainian].

12. Marianenko, I. O. (1953). The past of the Ukrainian theatre. Meetings, creative work. Kyiv [in Ukrainian].

13. M. L. Kropyvnytsky in Odessa: bibliographer (2006). Odesa: A. M. Gorky State Scientific Library [in Ukrainian].

14. M. P. Staritsky in Odessa: bibliographer (2010). Odesa: A. M. Gorky State Scientific Library [in Ukrainian].

15. Pchilka, O. (1910). Marko Kropyvnytsky as an artist and author. Kyiv: Literary-scientific bulletin, 60, 81 [in Ukrainian].

16. Ukrainian drama theatre. Essays on history in two volumes: Vol. 1: Pre-October period (1967). Kyiv: Scientific thought [in Ukrainian].

17. Sadowski, M. (1980). My memories of the theatre. Kyiv: [in Ukrainian].

18. Starytska-Chernyakhivska, L. M. (1907). 25 years of Ukrainian theatre (memories and thoughts). Kyiv: Ukraine, 3 [in Ukrainian].

19. Starytska-Chernyakhivska, L. M. (1908). 25 years of stage activity of M. Zankovetska. Lviv: Ruslan [in Ukrainian].

20. Hobta, O. I. (2009). Typological «face» of theatrical periodicals of Odessa in the late XIX – beginning of the XX centuries. Odesa: Bulletin of the Odessa National University. Series: Library Science. Bibliography, 14 [in Ukrainian].

21. Chorny, S. (1980). Ukrainian theatre and drama. Munich, New York [in Germany].

22. Shurapov, V. (2010). Marko Kropyvnytsky and his heirs: a historical essay. Kirovohrad: «Kod» [in Ukrainian].

23. Yarchenko, M. (1892). Modern Ukrainian theatre. Lviv: Zorya, 13 [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 11.02.2022
Отримано після доопрацювання 15.02.2022
Прийнято до друку 21.02.2022*